

Олена Олександрівна ОРЛОВА,

кандидат педагогічних наук,

завідувач кафедри іноземних мов факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0002-9956-9082>

ПОНЯТТЯ РОЗУМОВОЇ САМОСТІЙНОСТІ ТА НАПРЯМИ ЇЇ РОЗВИТКУ У СУЧАСНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Розумова самостійність належить до актуальних дидактичних проблем. Значення її зумовлено об'єктивною проблемою сучасності в організації такого навчання, яке орієнтоване на саморозвиток особистості.

Українські вчені-дидакти [1, 5], наголошуючи на доцільність такого навчання, по-перше, звертають увагу на наявні невичерпні потенційні резерви особистості, по-друге, підкреслюють, що таке навчання можливе за умови усвідомлення самостійності кожної особистості, її унікальності; розуміння природи творчого саморозвитку як інтегральної характеристики «самості», системоутворювальними компонентами якої є самопізнання, самовдосконалення; визнання пріоритету внутрішньої свободи особистості тощо.

Аналіз педагогічної, методичної літератури дозволив накреслити напрями розвитку розумової самостійності. Так, перший напрям (категоріальний) складають праці вчених, у яких визначаються дефініція «розумова самостійність». У психолого-педагогічній літературі самостійність розглядається:

– як риса особистості, яка забезпечує вибір і реалізацію вивченого способу вирішення завдань [5], виступає характеристикою дієвості життєвих сил учня (Г. Щукіна), критичності розуму тощо;

– як умова розумової діяльності, властивість розуму [2];

– як спосіб мислення і діяльності [4];

– як діяльнісна характеристика студентів [6].

Розумова (пізнавальна) самостійність, як свідчить проведення дослідження, також розглядається з різних позицій, узагальнення яких розуміється як якість особистості, її здатність до самостійної організації власної пізнавальної діяльності [3];

– як уміння оволодівати знаннями і способами діяльності [1];

– готовність розв'язування пізнавальні задачі без сторонньої допомоги [2].

Категоріальний напрям представлено також роботами вчених, які розробляли структуру розумової самостійності (мотиваційний, змістовно-операційний, вольовий компоненти).

Другий напрям (методичний) розвитку даної проблеми складають праці вчених методистів, в яких розкрито шляхи, форми, методи, засоби, технології, механізми формування розумової активності [7].

Третій напрям (прогностичний) презентують роботи зарубіжних і вітчизняних науковців, в яких розглядається визначена проблема з урахуванням сучасних тенденцій, що відбуваються в освіті [1, 5, 6]. Наприклад, педагогічна практика вищої школи вимагає обґрунтувати і розробити технології формування розумової самостійності студентів в умовах кредитно-модульного навчання, суб'єкт-суб'єктивної взаємодії, дистанційного навчання.

Висновок. Отже, проблема формування розумової самостійності особистості належить до важливих у науково-практичному плані і зумовлює потребу творчого узагальнення набутого в психолого-педагогічній теорії і практиці досвіду.

Список бібліографічних посилань

1. Бондар В. І. Дидактика : підруч. для студентів вищих пед. навч. закладів. Київ : Либідь, 2005. 262 с.
2. Бондаренко Л. Ф., Омельченко Л. Ф. Організація самостійної учбово-пізнавальної діяльності студентів. *Вісник Київського політехнічного інституту*. 1990. № 14. С. 41.
3. Буряк В. К. Умови та засоби самоосвіти студентів. *Вища школа*. 2002. № 6. С. 18–29.
4. Євдокимов В. І., Агапова Т. П., Шопіна А. В., Петриченко Л. О. Організація самостійної роботи студентів : навч. посіб. Харків : Колегіум, 2010. 94 с.
5. Лозова В. І., Троцько Т. В. Теоретичні основи виховання і навчання : навч. посіб. 2-е вид., випр. і допов. Харків : ОВС, 2002. 400 с.
6. Малихін О. В. Самоактуалізація, самореалізація, самоефективність і самовдосконалення майбутніх педагогів у процесі здійснення самостійної навчальної діяльності. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання*. 2007. Вип. 23. С. 62–68.
7. Рогова О. В. Питання контролю самостійної роботи студентів вузу // Контроль навчально-пізнавальної діяльності школярів і студентів : зб. наук. пр. Харків, 1997. С. 33–40.

Одержано 28.10.2019